

novum

nieuwsbrief van het

*Historisch Documentatiecentrum
voor het
Nederlands Protestantisme
(1800-heden)*

XIX

colofon

Novum 19 verscheen in mei 2006

Het is een uitgave van het
Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam

Adres

Hoofdgebouw Vrije Universiteit Amsterdam
Kamer 1B-34
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Stichting ter ondersteuning van het HDC
Postbank 1168001

(t) 020 59 85270
(e) hdc@dienst.vu.nl
(i) <http://www.hdc.vu.nl>

Inleiding

De komende weken vinden er veel activiteiten plaats vanwege het Historisch Documentatiecentrum waarvoor we u via deze nieuwsbrief graag van harte uitnodigen. Bijzondere aandacht vragen wij u voor de twee uitnodigingen, waarvoor u zich via de bijgevoegde antwoordkaarten kunt aanmelden: de presentatie van de nieuwe Kuyperbiografie en het afscheid van dr. J. Vree.

Tegelijk is er reden in deze nieuwsbrief kort terug te zien op een aantal gebeurtenissen en activiteiten van het Centrum. Terugblik en vooruitzicht geven blijk van een veelheid aan activiteiten op het gebied van de geschiedenis van het Nederlands protestantisme.

Kuyperbiografie

Voor het eerst sinds 1938, toen dr. Piet Kasteel zijn Kuyperbiografie publiceerde, verschijnt er een volwaardige Nederlandse biografie van Abraham Kuyper. Het boek is geschreven door de Utrechtse historicus dr. Jeroen Koch en verschijnt bij uitgeverij Boom. Ook voor het Historisch Documentatiecentrum is dit een gebeurtenis van betekenis, waaraan het samen met de uitgever uitgebreid aandacht schenkt. Maandagmiddag 22 mei, enkele dagen na de presentatie, belegt het Centrum een symposium over Kochs Kuyperbiografie in het Auditorium van de Vrije Universiteit. Op die middag zullen drie sprekers reageren op de inhoud van het boek. Dr. Herman Langeveld, tot voor kort historicus aan de VU, zal als Colijn-biograaf met name ingaan op Kuyper als antirevolutionaire leider; dr. Jasper Vree, universitair docent kerkgeschiedenis aan de VU, zal vooral aandacht besteden aan de theologische en religieuze aspecten; en dr. Henk te Velde, hoogleraar vaderlandse geschiedenis te Leiden, zal stilstaan bij aspecten van de politieke cultuur. Jeroen Koch krijgt gelegenheid voor een reactie en daarna is er volop gelegenheid voor gesprek en discussie met de zaal.

Vanaf 13.30 uur is er een ontvangst met een attentie van de Vereniging VU-Windesheim. De bijeenkomst vangt aan om 14.00 uur en wordt omstreeks 16.15 uur afgesloten met een receptie. Gelet op de verwachte belangstelling wordt u verzocht zich aan te melden via bijgaande antwoordkaart. Wij verzoeken u de kaart vóór 17 mei a.s. terug te zenden.

Afscheidsbijeenkomst dr. J. Vree

Op woensdag 7 juni neemt dr. Jasper Vree afscheid van de Vrije Universiteit om met pensioen te gaan. Omdat hij betreffende de kerkgeschiedenis van de negentiende eeuw als autoriteit geldt en bij zijn onderzoek bijzonder vaak gebruikt heeft gemaakt van de collectie van het Historisch Documentatiecentrum, belegt het Centrum samen met de faculteit der Godgeleerdheid die middag een bijeenkomst te zijner ere. Deze wordt gehouden in de Kerkzaal op de vijftiende verdieping van de Vrije Universiteit en vangt aan om 13.30 uur. Op deze bijeenkomst zullen prof. dr. A. van de Beek, dr. F.G.M. Broeyer, prof. dr. C.P.M. Burger, dr. A. de Groot, prof. dr. G. Harinck, Erik Idema, M.A. en dr. J. Vree het woord voeren. Ook zal een nieuw boek van dr. Vree over de ontwikkeling van Kuypers denken tot hij in 1874 de politiek in gaat, *Kuypers in de kiem. De precalvinistische periode van Abraham Kuypers, 1848-1974* worden aangeboden. Dit boek verschijnt bij uitgeverij Verloren in de Passage reeks van het Documentatiecentrum.

Gelet op de verwachte belangstelling wordt u verzocht zich aan te melden via bijgaande antwoordkaart. Wij verzoeken u de kaart vóór 29 mei a.s. terug te zenden.

Nieuw Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis

Op zaterdag 13 mei wordt na jaren van voorbereiding het nieuwe *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis* gepresenteerd op een conferentie van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis. Het handboek is nieuw in die zin dat het de vervanger is van het bekende handboek voor de Nederlandse kerkgeschiedenis van prof.dr. Otto J. de Jong. Zijn handboek heeft jarenlang dienst gedaan, maar het vak kerkgeschiedenis heeft in de tussentijd niet stil gestaan en de geschiedenis al evenmin. Met instemming van De Jong heeft een volgende generatie historici en kerkhistorici zich aan het schrijven van een nieuw handboek gezet en – ere wie ere toekomt – het eerste exemplaar wordt aan hem aangeboden. Een belangrijk verschil met het vorige handboek valt meteen op: het boek is niet meer geschreven door één auteur. (Kerk-)historici van de universiteiten te Amsterdam (prof.dr. George Harinck), Apeldoorn (prof.dr. Herman Selderhuis), Kampen (prof.dr. Frank van der Pol), Nijmegen (prof.dr. Peter Nissen, dr. Lodewijk Winkeler) en Utrecht (dr. Willem van Asselt, dr. Aart de Groot) en dr. Paul Abels hebben aan dit handboek bijgedragen.

Vorig jaar verscheen het boek *Nederlandse Religiegeschiedenis*, geschreven door twee historici van de Vrije Universiteit. Op de dag van de presentatie staat de vraag centraal naar de verhouding tussen beide boeken en dus tussen kerkgeschiedenis en religiegeschiedenis. Sprekers zijn ondermeer vu-theoloog prof.dr. Bram van de Beek en de Utrechts kerkhistorica prof.dr. Willemien Otten.

Het nieuwe handboek wordt aangeboden in de Janskerk, Janskerkhof 26 te Utrecht en de conferentie ‘Twee handboeken: religie versus kerk?’ vangt aan om 10.30 uur. Aanmelden is niet nodig, maar wordt door de organisatie wel op prijs gesteld: kerkgeschiedenis@gmail.com of 020-6936424.

Dr. H. Bergema

Op zaterdag 13 mei wordt tijdens een bijeenkomst rondom de missioloog prof.dr. H. Bergema (1902-1969) in de Engels Hervormde Kerk op het Begijnhof te Amsterdam het eerste exemplaar aangeboden van *Een rechtvaardig mens plant een levensboom. Over het leven en werk van Hendrik Bergema*. Initiatiefneemster tot dit boek en drijvende kracht erachter is Bergema's dochter, de historica drs. Ineke Bergema, die reeds jaren als vrijwillige medewerkster op het Documentatiecentrum werkzaam is ten bate van het project Bibliografie van Nederlandse Protestantse Periodieken. Vanaf deze plaats willen we onze medewerkster van harte feliciteren met deze kroon op haar jarenlange inspanning. Wie de bijeenkomst bij wil wonen, wordt verzocht contact op te nemen met het Documentatiecentrum.

Bavinck-lezingen

Het thema van de Bavinck-lezingen van dit voorjaar, die het Documentatiecentrum samen met het *Nederlands Dagblad* belegt, is ‘Wie zijn wij eigenlijk?’, over de rol van het christendom in de Nederlandse identiteit. De eerste lezing is inmiddels gehouden, maar de lezing van 26 april is wegens ziekte van de spreker verplaatst naar 7 juni. Op het programma staan dus nog de volgende lezingen: ‘Christelijke identiteit en het Nederland van nu’, door drs. Ad de Bruijne, universitair docent ethiek aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken te Kampen (10 mei), ‘Christendom en Nederland in historisch perspectief’, door dr. Gerard de Korte, historicus en hulpbisschop te Utrecht (24 mei) en ‘Apostolaat en herkerstening in naoorlogse Ne-

derland', door dr. Willem Balke, emeritus hoogleraar Reformatiegeschiedenis aan de VU (7 juni). De lezingen worden gehouden in de St. Henricuskerk, Matthias Withoosstraat 34 te Amersfoort (vijf minuten lopen van NS station Amersfoort) en beginnen om 20.00 uur; de toegangsprijs per lezing is vijf euro, inclusief koffie en receptie.

Gereformeerden en Indië

Op woensdag 31 mei promoveert de historicus Herman Smit bij de hoogleraar dr. Gerrit Schutte aan de VU op het proefschrift *Gezag is gezag... Kanttekeningen bij de houding van de gereformeerden in de Indonesische kwestie*. Dit proefschrift, voor een belangrijk deel gebaseerd op archief en documentatie uit de collectie van het Historisch Documentatiecentrum, biedt een kritische evaluatie van met name het denken en doen van de antirevolutionaire politici en de gereformeerde zendingsmensen die na de Tweede Wereldoorlog werden geconfronteerd met het uitroepen van de republiek Indonesia. De promotie vindt plaats in de aula van het hoofdgebouw van de VU en vangt aan om 13.45 uur. Het proefschrift verschijnt bij uitgeverij Verloren in de Passage reeks van het Documentatiecentrum.

Gereformeerd onderwijs

Op woensdag 14 juni verschijnt er opnieuw een proefschrift op basis van veel materiaal uit de collectie van het Documentatiecentrum. Om 15.45 uur vindt de promotie plaats van André Rosendaal bij prof. Schutte op het proefschrift *Naar een school voor de gereformeerde gezindte. Het christelijke onderwijsconcept van het Gereformeerd Schoolverband (1868-1971)*. In dit boek wordt de ontwikkeling van een gereformeerde pedagogische visie beschreven vanaf het midden van de negentiende eeuw, waarin H. Bavinck en J. Waterink een belangrijke rol hebben vervuld. Ook dit proefschrift verschijnt bij uitgeverij Verloren in de Passage reeks van het Documentatiecentrum.

Winkler Prins Encyclopedie

Het Historisch Documentatiecentrum heeft dit voorjaar een contract afgesloten met de uitgever van de Winkler Prins Encyclopedie. Het Centrum is daarmee verantwoordelijk geworden voor de inhoud van

de lemmata betreffende het protestantisme in deze encyclopedie. Deze samenwerking vindt plaats met het oog op de voorbereiding van een nieuwe druk van de Winkler Prins. Te zijner tijd zullen deze lemmata ook op de website van het Centrum raadpleegbaar zijn.

Th. Heemskerk

Op 20 april promoveerde Arno Bornebroek, oud-medewerker van het Historisch Documentatiecentrum, op de politieke biografie *Een heer in een volkspartij. Theodoor Heemskerk (1852-1932), minister-president en minister van Justitie*. Arno Bornebroek verdedigde zijn dissertatie aan de Universiteit van Amsterdam, waarbij de directeur van het Centrum optrad als copromotor. Het leven van de antirevolutionaire politicus Heemskerk is overschaduwed geweest door huwelijksmoeilijkheden en een bitter conflict met partijleider Abraham Kuyper, maar Bornebroek tekent hem in dit boek voor het eerst in zijn eigen recht, als radicale bekeerling, verzoenend politicus, geestig debater en human jurist.

Samenwerking met Princeton

De samenwerking van het Historisch Documentatiecentrum met het Abraham Kuyper Center for Public Theology aan Princeton Theological Seminary in de Verenigde Staten begint langzaam meer vorm te krijgen. Dit jaar komt een gezamenlijk beheerde tweetalige bibliografie van secundaire literatuur inzake Abraham Kuyper op internet beschikbaar. Een maand geleden is besloten tot een gezamenlijk project, waarbij het gehele archief van Kuyper op internet beschikbaar wordt gesteld voor onderzoek. Dit betekent onder meer dat elke van de omstreeks tienduizend brieven uit dit archief overal ter wereld raadpleegbaar zal zijn. Daarnaast werkt het Documentatiecentrum samen met Kuyperbibliograaf ds. Tj. Kuipers en Princeton Seminary aan een Engelstalige uitgave van de bibliografie van Kuyper. Deze nieuwe bibliografie zal de oude van J.C. Rullmann vervangen en is ook aanzienlijk uitgebreider dan de voorganger.

Geloof in eigen zaak

Op 14 maart jl. werd in het gebouw van VNO/NCW te Den Haag het eerste exemplaar van de de bundel *Geloof in eigen zaak. Markante protestantse werkgevers in de negentiende en twintigste eeuw* aangeboden aan minister-president mr.dr. J.P. Balkenende. Deze bundel is samengesteld en geredigeerd door twee medewerkers van het Documentatiecentrum, drs. Paul Werkman en dr. Rolf van der Woude, en is een vrucht van het project Geschiedenis van de christelijk-sociale beweging. De bundel bevat naast een historische inleiding 16 portretten van protestantse ondernemers als N.G. Pierson, Willem Hovy, H. Diemer, J.G. van Oord en J.W. de Pous. De minister-president maakte van de gelegenheid gebruik de activiteiten van het Documentatiecentrum te prijzen en het donateurschap van het Centrum aan te bevelen, waarvoor wij hem erkentelijk zijn. De bundel omvat 559 pagina's en is verschenen bij uitgeverij Verloren in de Passage reeks van het Centrum.

Bavincks dogmatiek in het Koreaans

Het Documentatiecentrum heeft gastvrijheid verleend aan de Koreaanse theoloog T.-H. Park, die in 2005 aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn promoveerde. Dr. Park werkt aan een vertaling van de *Gereformeerde dogmatiek* van H. Bavinck in het Koreaans, waarbij hij onder meer gebruik maakt van het Bavinck-archief van het Centrum. Hij wordt in zijn vertaalwerk begeleidt door prof. dr. M.E. Brinkman van de theologische faculteit aan de VU en door de directeur van het Centrum.

Archieven

In dit voorjaar ontving het Centrum van het Utrechts Archief ca 193 meter archief, het betrof zeventien archieven die niet meer in het bewaarprofiel van het Utrechts Archief pasten. Voor het HDC betekende die verhuizing een enorme aanslag op de beschikbare ruimte, maar eveneens een verrijking met bijzondere collecties zoals het archief van de Vrijzinnig Christelijke Jeugdcentrale (1915-1989), de Nederlandse Christen Studentenvereniging (1846-1986), het (kleine) archief van de redactie van *Hervormd Nederland*, de Gereformeerde vereniging voor drankbestrijding (1910-1973) en de Stichting Wilde Ganzen (1957-1990).

De VU in een oogopslag

De Vrije Universiteit begon in 1880 met vijf professoren en evenveel studenten. Naast de openbare universiteiten sloeg zij een vreemd figuur. De oprichting van dit dwergschooltje scheen bij voorbaat tot mislukken gedoemd.

Toch was de stichter Abraham Kuyper zeker van zijn zaak. Hij bezorgde zijn volksdeel een partij, een dagblad en een kerk. In die reeks vormde de universiteit een onmisbaar element.

Intussen is ze flink veranderd. De gereformeerde kaderschool voor de beoefening van christelijke wetenschap werd een oecumenische universiteit. In de praktijk begon ze steeds meer op een gewone universiteit te lijken. Weinig herinnert nog aan 1880. Ondanks de breuken in haar geschiedenis heeft ze niettemin genoeg eigens behouden om zich bij het 125-jarig bestaan rekenschap te kunnen geven van het verleden.

Dr. A.Th. van Deursen leverde vorig jaar met zijn beeld van de geschiedenis van de VU, *Een hoeksteen in het verzuild bestel. De Vrije Universiteit 1880-2005*, een prestatie van formaat. De Vereniging VU-Windesheim doet de donateurs van het HDC een uniek aanbod: zij kunnen een *gratis* exemplaar van dit boek krijgen door een e-mailtje te sturen naar hdc@dienst.vu.nl

Het boek kan vervolgens tijdens kantooruren bij het HDC worden afgehaald. Dit aanbod is geldig zolang de (beperkte) voorraad strekt!

Personeel

Op 1 april l.l. was de archivaris dhr. J.F. Seijlhouwer 25 jaar in dienst bij het Documentatiecentrum en op 28 april ontving mw. drs. I. Kiel-Hartog, vanaf november 1991 werkzaam bij het Centrum als vrijwilligster een koninklijke onderscheiding voor haar vrijwilligerswerk in haar woonplaats Zaandijk. Zij werd benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau. Vanaf deze plaats feliciteren wij hen beiden.

